

ГОДИШЕН АНАЛИЗ

НА ИНФОРМАЦИОННАТА СИСТЕМА (ИС) НА ДКСБТ И НА ДВИЖЕНИЕТО НА ЦЕНИТЕ НА ЕДРО НА СТОКИТЕ, ТЪРГУВАНИ НА СТОКОВИТЕ ТЪРЖИЩА В БЪЛГАРИЯ ЗА 2005Г.

А. Състояние на ИС на ДКСБТ през 2005г.

Съгласно чл.60 от Закона за стоковите борси и тържищата, Държавната комисия по стоковите борси и тържищата (ДКСБТ) ежедневно събира и обобщава информация за вида, количеството и цените за сключените на стоковото тържище сделки. В изпълнение на горепосоченото ДКСБТ, съвместно със стоковите тържища изгражда *маркетингова информационна система*. За целта е създадена методика, в която се определят вида и периодичността на информацията, която ѝ се предоставя от управлението на тържището, както и технологичното оборудване, необходимо за нейната обработка.

Информационната Система (ИС) на ДКСБТ *съществува и функционира* реално от 1998г. Като динамична, жива и непрекъснато развиваща се система, ИС на ДКСБТ продължи да се доизгражда и през отчетната 2005г. Създаването ѝ не може да бъде еднократен акт, то е непрекъснат процес във времето, успоредно с развитието на търговията и информационните технологии.

Маркетинговата информация е основно средство, с помощта на което се запазва интегритетът на пазара. Един от проблемите на прехода към пазарна икономика е липсата на пазарна информационна система. Голяма част от търговията с хранителни стоки в България се извършва на стоковите тържища. Това определя острата *необходимост* от изграждане на действаща маркетингова информационна система на тържищата, тъй като информацията, която постъпва от тях е от съществено значение за участниците в стопанския живот на всички нива. Маркетинговата информация става база за вземането на решения, които водят до улесняване на действията на продавачите и купувачите на тържището. Потоците информация, които постъпват в тържището формират поведението на търговците, а информацията постъпваща от тържищата влияят върху поведението на крайния потребител.

Основната цел на МИС на тържищата е да се достигне до пълна прозрачност на формираните на тържищата цени на едро на хранителните продукти, както и на дейността им.

Другите цели на изгражданата МИС на тържищата са:

- определяне на информационните потребности на ДКСБТ за ефективно регулиране и контрол на дейността на стоковите тържища в изпълнение на изискванията на ЗСБТ;
- осъществяване на мониторинг на тържищната търговия в страната;
- организиране на потоците на маркетинговата информация на входа и изхода на МИС на тържищата;
- събиране, обработка и съхранение на информация за анализ на пазара;
- предоставяне на информация, предназначена за държавните органи и организации в страната;
- осъществяване на обратна връзка с тържищата и предоставяне на информация за цените на организаторите на тържищата;

- подпомагане дейността на търговците, осъществяващи търговия на тържищата чрез актуална информация за страната и отделните региони;

- информиране на селскостопанските производители за равнището и движението на цените на хранителни стоки;

- информиране на крайния потребител за движението на цените на хранителните стоки от първа необходимост и тенденциите в тяхното изменение.

За постигане на тези цели се решават следните задачи:

- определяне на основните характеристики на необходимата информация;

- анализ на продажбите и следене на конюнктурата на пазар на едро на хранителни продукти;

- определяне на информационните източници и техния приоритет;

- формиране на най-добра компютърна конфигурация на локалните информационни центрове в тържищата;

- създаване на единна информационна база в системата;

- определяне на оптимални варианти за двустранна електронна връзка между тържищата и ДКСБТ;

- използване на Географски Информационни Системи (ГИС) за анализ на маркетинговата информация в системата на тържищата.

Информацията, която постъпва от тържищата в информационния център на ДКСБТ отговаря на необходимите *изисквания*. Нейната полезност или потребителската ѝ стойност осигурява формиране на средни за страната цени. Събирането и обработването на данните е ежедневно във връзка с характера на стоките, търгувани на тържищата (хранителни продукти и бързо развалящи се плодове и зеленчуци). Ежедневното събиране на информацията осигурява нейната актуалност. Информацията се събира от цялата генерална съвкупност, т. е. от всички търговци, осъществяващи сделки на лицензираните стокови тържища в страната, което я прави много по-надеждна от информацията събирана чрез извадково наблюдение. От изискването информацията да бъде вярна произтича един от най-трудно решимите проблеми в ИС.

Информацията за вида, количеството и цената на търгуваните на тържището стоки се подава в ДКСБТ след попълване от търговците на съответното тържище на *Информационен фиш* по образец, утвърден от Комисията. Данните за продадените стоки са диверсифицирани в отделни стокови групи, както следва: хранителни стоки/общо/; млечни продукти; месо, месни изделия и риба; плодове и зеленчуци/местно производство/; алкохолни продукти; плодове и зеленчуци/внос/. Попълнените от търговците информационни фишове се обработват от оторизирани от управлението на тържището лица, чрез специално създаден софтуер, чрез който се изготвя ежедневиия бюлетин за съответното тържище.

Програмният продукт “ДКСБТ ИНФО” е създаден на базата на номенклатурата от Информационния фиш, следвайки реда, последователността и наименованието на стоковите групи и стоките в тях, успоредно със съответните кодове за отделните стоки. Информационният фиш и програмният продукт “ДКСБТ – ИНФО” се разпространяват на всички лицензирани тържища.

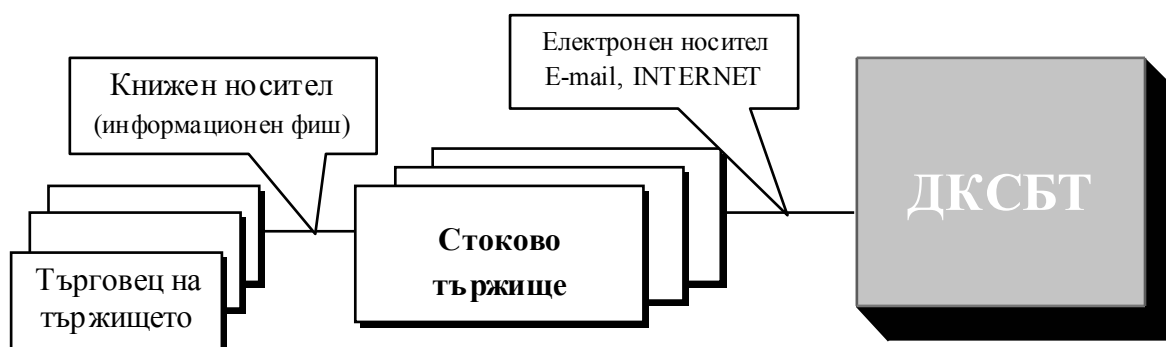
В периода на стартиране през 1998г. до отчетната 2005г., ИС премина през няколко *етапа* на развитие и като всяка система тя е динамична и предстои да се доизгражда.

През първия етап от изграждането на системата, информацията се получаваше веднъж седмично, единствено на хартиен носител.

През втория етап от развитие ИС се автоматизира. Започна изграждане на информационни центрове на територията на лицензираните тържища, обуродвани с

компютърна техника и модеми. Премина се към ежедневно подаване на информацията единствено по електронен път. На този етап се използваше файловата организация на съхраняване и организация на данните. Тази форма на организация има редица недостатъци, тъй като предвид ежедневното получаване и обработване на информацията се налага често създаване на нови файлове и тяхната модификация. Информацията в Комисията постъпваше по електронен път чрез E-mail връзка.

Необходимостта от ускоряване на процеса на предаване на информацията от тържищата към ДКСБТ налага използването на автоматично предаване на данни и информация по канали за връзка, т. е. наложително е използването на средства за телекомуникация. През настоящия етап от развитие на ИС обменът на данни се осъществява по следната схема:

През 2005г. изпращането на информацията от стоковите тържища се осъществява по електронна поща и Интернет. За трансфер на файловете по интернет от тържищата към ДКСБТ се използва FTP (File Transfer Protocol). Най-известната FTP програма е CuteFTP за Windows. Връзката в Интернет се осъществява с DIAL-UP чрез модем и телефонна линия, а все повече тържища използват локални мрежи LAN (Local Area Network).

През 2005г. по E-mail изпращаха информация 10 тържища. Останалите около 30 тържища използват собствени връзки на Интернет или интернет-мрежата, изградена между тържищата в страната и ДКСБТ, съвместно с Българската телекомуникационна компания.

В началото на настоящия (трети) етап се осъществи идеята за създаване на база данни. Изграждането на база от данни се наложи от необходимостта да се осигури интегрирано използване на информацията. Изградената база от данни осигури реални условия в системата на тържищата за: използване на данни от всички потребители, както в ДКСБТ, така и от тържищата; дава се възможност за агрегиране на информацията и използването на достоверни данни; осигурява се еднократно въвеждане на първичните данни и многократното им използване след това; изградената база от данни дава възможност да обслужва и бъдещи нужди и то по такъв начин, какъвто е нужен за определено решение; изградената база от данни в информационната система позволява да се популяризират данните (например чрез Интернет страницата на ДКСБТ), които в противен случай обикновено стават достояние на твърде ограничен кръг потребители.

Изградената ИС на тържищата обхваща 86% от областите в България. Данните за цените на едро на хранителни продукти, плодове и зеленчуци от около 40 стокови тържища и 24 области са достатъчно представителни, а натрупаният обем данни от 7

години в базата данни на ДКСБТ е предпоставка за осъществяването на задълбочен анализ и проследяване на динамиката в изменението на цените на едро на хранителните стоки. Наред с вече създадените информационни центрове на тържищата през периода 1999-2004г., през 2005г. се осъществи изграждането на такива центрове и в други тържища, получили Удостоверение за разрешение за организиране на стоково тържище. Бяха отстранени технически и финансови проблеми в някои други тържища, които се интегрираха в изградената ИС на ДКСБТ. През 2005г. в ИС се включиха 6 тържища: “Даяна” ЕООД, ЕТ “Голден”, “Сортови семена” ООД, “Агроасу” ЕАД, “СТ Исто” АД, “Топ мираж” ЕООД, “Ямболкооп” АД.

Фиг. 1 Карта на действащите лицензирани стокови тържища

С получената ежедневна информация в ДКСБТ се актуализира общата база от данни. Пристигащата информация съдържа данни за: продаденото количество на всяко тържище за деня по видове стоки; минималната, средната и максималната цена на наблюдаваните стоки.

Целта на *обработката* и анализа на информацията, получавана от стоковите тържища е да се получат представителни за страната данни за цените на едро на определени видове основни хранителни стоки, плодове и зеленчуци, търгувани на стоковите тържища. Средните равнища на цените на едро се установяват с помощта на средно претеглена величина на база продадено количество от съответната стока. В базата от данни на Комисията се съхраняват данните за цените на едро, получавани от стоковите тържища от месец януари 1999г. Това дава възможност да се извършва наблюдение на динамиката на цените за седемгодишен период, както и да се проследява трендовото им изменение.

Експертите от центъра интерпретират данните и изготвят кратък коментар или задълбочен анализ. Наложително е обработката и интерпретацията на информацията и резултатите да бъдат изготвяни в максимално кратък срок. Ежедневно се следи движението на цените на основни хранителни стоки за проследяване на евентуални

рязки колебания. Изготвя се информация в табличен вид за средните за страната цени на едро на основни хранителни стоки по дни и в зависимост от сезона се проследява движението на цените на плодове и зеленчуци. Отчита се промяната в % на цените за седмицата при база за сравнение - средните цени от предходния период. За някои стоки (захар, брашно, яйца, сирене, олио и др.) се изготвя справка за цените по региони. Аналогично се изчислява средната цена на национално равнище за месечен или друг период.

В Комисията е конструиран Индекс на Тържищните Цени (ИТЦ), чиято стокова структура включва 5 стокови групи и се изчислява на базата на 58 стоки.

ИТЦ е измерител на общото относително изменение на цените на стоките, търгувани на стоковите тържища в България. Предназначението на ИТЦ е да отразява изменението на цените на едро на хранителните стоки, търгувани на тържището и да пресмята тенденциите в търговията на едро в страната. Той дава най-обща представа за движението на цените, формирани на тържищата.

Обработката и анализа на постъпващата в ДКСБТ информация се осъществява с програмен продукт "ДКСБТ МАРКЕТ". Той представлява специално разработен за целите на ИС софтуер, с помощта на който се генерират справки с комплексен характер в зависимост от специфичните нужди, текущо възникнали проблеми и задачи пред специалистите от ДКСБТ, както и за прогнозиране на трендовото изменение на цените. Програмата дава възможност за графично представяне на данните чрез генериране на справки. Възможно е създаване на извадкови справки по избор на определени стоки, тържища и региони. Получените резултати могат да се съхранят във формат EXCEL. При работа с програмния продукт се използва цялата база от данни, което дава възможност за анализ на минали периоди.

Наред със стандартните продукти на Microsoft Office, в процеса на обработка и анализ на информацията, в зависимост от конкретния случай експертите от информационното звено използват и програмите: Mapinfo, Statistica, SPSS.

Във връзка със задълженията на Комисията, на основание на ЗСБТ да предоставя и разпространява информация за цените на едро на хранителните стоки, търгувани на стоковите тържища, ДКСБТ изготвя *справки*, предназначени за държавни органи и организации, търговски вериги, пресата и др.

Във връзка с чл.93(2) от ППЗМ, относно Единичните стойности за бързоразвалящи се стоки по Приложение №9, ДКСБТ предоставя информация за 14-дневен период за цените на едро на вносните плодове и зеленчуци. Тази справка се предоставя на Министерство на икономиката и Агенция митници. През 2005г. са изготвени и изпратени 26 справки.

През отчетната година ДКСБТ продължи да предоставя информация за цените на едро на българските плодове и зеленчуци на НСИ. Изготвят се справки за седмични средни цени за страната (52), средно седмични цени по региони (52), средномесечни цени за страната (12) и по региони (12).

През 2005г. за изготвени и изпратени справки за цени на едро на хранителни стоки, плодове и зеленчуци за Министерство на отбраната (5), за Агенция за бежанци (1). Информация за пресата се предоставяше ежеседмично за в "Банкер" (40) и инцидентно за други масмедии.

Комисията изготвя и издава *Седмичен бюлетин* за движението на представителните за страната средни цени, равнището на цените по региони и тържища, динамиката на ИТЦ и седмични прогнози и анализи на някои хранителни стоки (52). Той се предоставя в хартиен вариант на Министерство на икономиката, Министерство на земеделието и горите, Комисията по търговия и защита на потребителя, Комисия по

защита на конкуренцията. По електронен път, чрез електронна поща Седмичният бюлетин се предоставя на ЗПП в МЗГ, Агенция митници, търговската верига “Метро”. След като беше разработен новият вариант на интернет страницата на Комисията, Седмичния бюлетин се публикува всяка седмица, като за 2005г е направен архив на всички броеве, издадени през годината.

Основно средство за разпространение на маркетинговата информация е *Интернет страницата* на Комисията: <http://www.dksbt.bg>.

Чрез web страницата всеки организатор на тържище, търговец и потребител има възможност за справки от “Цени, анализи” за цените на едро на стоковите тържища. В тази част на страницата могат да се направят справки за средните за страната цени на отделни стоки или стокови групи, както и да се генерират справки за отделни стокови тържища или региони. Справките могат да се правят за указан от потребителя период. Информацията се визуализира чрез генериране на графики или върху географската карта на България. Информацията за цените на тържищата се актуализира всеки ден. Възможно е да се проследят минималните, средни и максимални стойности във всички области на страната за предходния ден, а към 17 часа – и за текущия ден. За някои основни стоки на страницата има банер с течащи актуални цени, които се обновяват в края на деня.

Във връзка с ориентирането на МИС на ДКСБТ към крайния потребител и необходимостта от разширяване на каналите за разпространение на информацията за цените на едро, Комисията поддържа *електронно информационно табло*. Чрез него се визуализира ежедневна информация за цените на едро на хранителните стоки. Базата от данни се дисплейва върху екрана в три формата. Информацията на табло се актуализира всеки ден около 17ч.

Процесът на поддържане и развитие на ИС на ДКСБТ е съпътстван с редица *проблеми* от различно естество. В някои случаи възникналите проблеми са от обективен характер, а често причините за възникването им са чисто субективни.

Поддържането на ИС е сложен и динамичен ежедневен процес и изисква от експертите, занимаващи се с нея високо ниво на разностранни познания и компетентност. Бързото развитие на информационните техники и технологии изискват запознаване и работа с нови програмни продукти, както и с нови версии на съществуващите. Развитието на глобалната мрежа и навлизането ѝ все повече в ежедневието от една страна улеснява развитието на ИС, но от друга страна изисква отделяне на повече време за методическа помощ и указания, насочени към информационните центрове в тържищата. Често въвеждането и изпращането на информация в тържищата се извършва от хора с малка компютърна грамотност и е свързано с голямо текучество на персонала по местта, което изисква обучение на новопостъпилите лица. Наред с компетентността, експертите трябва да притежават търпение, такт и разяснителни умения. Програмният продукт “ ДКСБТ Инфо”, с който се обработва и изпраща информацията от тържищата е създаден преди 7 години и често показва грешки, налага се преинсталиране. В някои случаи се получава разпад на връзката или срив в системата.

Все още има региони от страната, които изостават и не са обхванати от системата. В някои области няма лицензирани тържища, а други – поради финансови или други причини не са оборудвани с информационна техника. Обективна причина е и стагнацията на пазара през последните години и намалената покупателна способност на населението. От друга страна навлизането на все повече мощни търговски вериги на българския пазар създават голяма конкуренция за тържищата.

Причините не винаги са от обективен характер. На места експертите от информационния център срещат силен субективизъм от страна на търговците, а в някои случаи и от организаторите на тържища. Често срещат в работата си с тях неразбиране, недоверие, нежелание, дори съпротива. В тези случаи експертите предпочитат да използват методите на убеждение и в редки случаи се стига до прилагане на принудителни административни и законодателни мерки.

Освен актуална, информацията трябва да е достоверна. Въпреки създадената система за контрол, все още данните за цените и особено за продадените количества не е напълно достоверна. Причина за това е неразбирането от страна на търговците на тържищата от необходимостта и значението за тях самите на маркетинговата информация. Погрешното все още разбиране на търговците за прикриване на истинската информация (както по отношение на цената, така и по отношение на оборота) затруднява изключително много обработката и анализа на информацията в ДКСБТ. Предприетите в тази насока мерки (анонимност на търговеца при подаване на информационните фишове) до известна степен решават проблема. Обратната връзка към източниците на първичната информация (търговците) би мотивирало тяхното участие в процеса на събиране на по-достоверна информация.

В световната практика активната страна на тържището са производителите. При нашите конкретни условия активната страна е търговеца. МИС не може на този етап да предостави информация за цените на производителя. Производителят няма контрол върху ценообразуването в процеса на тържищната търговия. В повечето случаи цената за крайния консуматор е необосновано по-висока от цената на производителя и изкупната цена.

ИС е в действие и се експлоатира напълно. Част от първоначалните проблеми са решени. Пред ИС през следващия период стоят следните *задачите*, свързани с развитието и усъвършенстването на ИС:

- Чрез ИС да бъдат обхванати и останалите извън нея региони. За целта е необходимо да бъдат изградени информационни центрове и в тържищата, които са все още в процедура на лицензиране;

- Да се изгради информационна система в самите тържища, като за целта е необходимо всеки търговец да се оборудва с компютърна техника. По този начин ще отпадне напълно необходимостта от хартиен носител и ръчно въвеждане на данните на тържищата;

- ИС на тържищата да се интегрира с информационните системи на другите организации, с оглед на това да има комплексна информация за цените на едро, цените на дребно, информация за събирателните пазари и пазарите на производителите. През 2005г. ДКСБТ участва в проект съвместно със ЗПП в МЗГ за изграждане на Пазарна информационна система за пресни плодове и зеленчуци. За съжаление проектът не се финализира;

- Да се усъвършенства системата на каналите за разпространение на информацията до заинтересуваните, като системата се ориентира повече към производителя и крайния потребител;

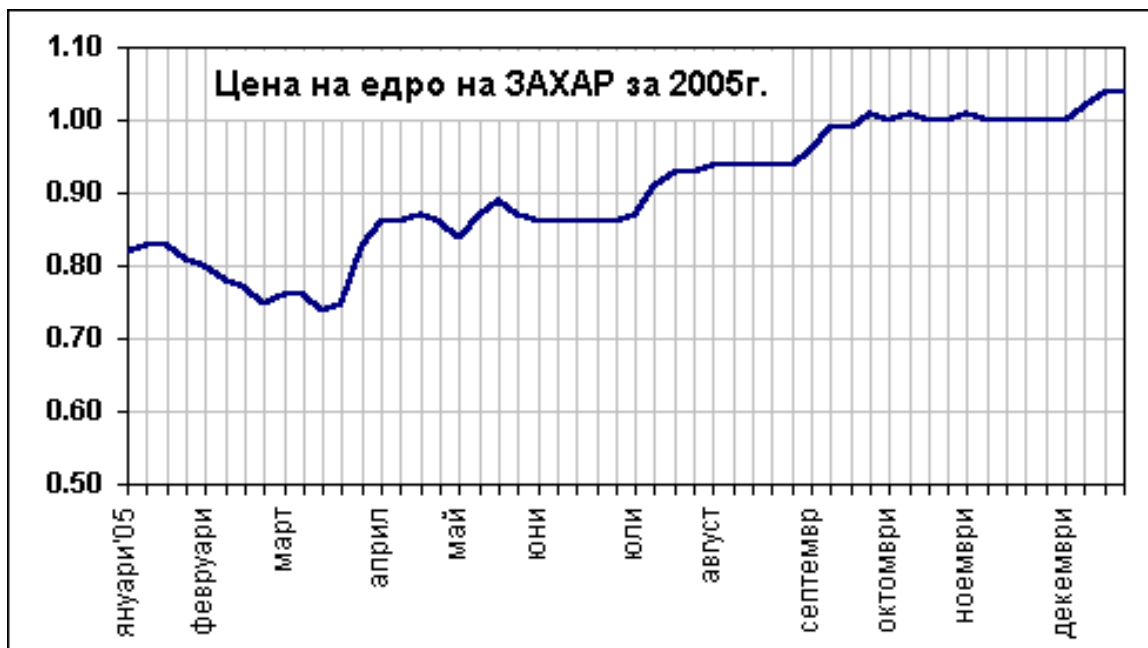
- Да се изгради подсистема в ИС за информация за международните пазари;

- В по-късен етап да се разработи система за оферти между участниците в тържищната търговия, с цел да се премине към система за електронна търговия между тях.

Въпреки сравнително кратката история на ИС на ДКСБТ, нейното съществуване и функциониране до голяма степен запълни липсата на пазарна информация в страната, необходима на участниците в стопанския живот на всички нива.

Б. Анализ на движението на цените на едро за 2005г.

1. Анализ на движението на цената на едро на ЗАХАРТА

Фиг. 2 Движение на цената на едро на захарта за 2005г.

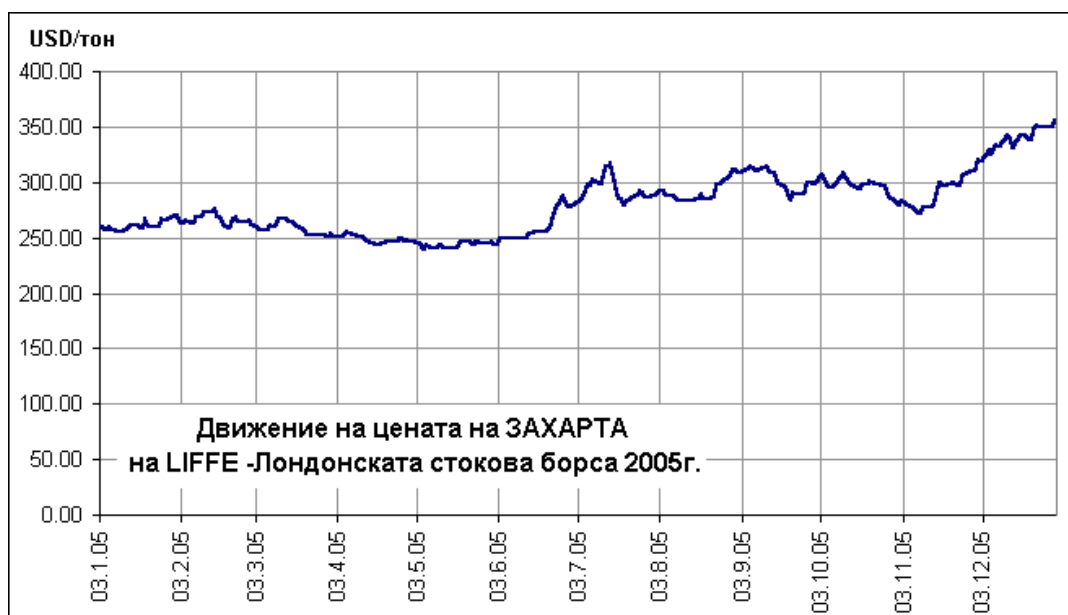
До средата на м. март 2005г. се запазва регистриранта през ноември 2004г. тенденция на намаляване на цената на захарта (фиг.3). В сравнение с началото на януари, стойностите към 20 март са с 8.5% по-ниски (фиг.2). Следва скок на цената със 17.6% и към средата на април захарта се търгува на стоковите тържища на цена 0.87лв./кг. След известно стабилизиране на стойностите, в последните седмици на април и началото на май се наблюдава още едно повишение на цената с около 6%. През юни стойностите се задържат на нивото от предния месец, а от началото на юли кривата на цената за пореден път тръгва нагоре. Тенденцията на повишаване на цената се наблюдава до края на септември. Увеличението през летните месеци е 16%. През октомври и ноември пазарът на захар у нас се успокоява и цената се стабилизира на ниво 1.00 – 1.01лв./кг. През последния месец на анализирания година е регистрирано поредното увеличаване на стойностите и в края на декември захарта се търгува на цена 1.04лв./кг.

С изключение на първите три месеца на годината, когато се наблюдава низходяща тенденция, през останалата част на годината кривата на цената на захарта върви нагоре, като увеличението в края на периода в сравнение с март е 40%. Подобно постоянно увеличение на цената почти през цялата година не е наблюдавано през предходните 6 години. Стойностите, които цената на захарта достигна през последните дни на 2005г. са най-високите, регистрирани за периода 1999 – 2005г.

Фиг. 3 Движение на цената на едро на захарта за периода 1999г. – 2005г.

Цената на захарта на Лондонската борса през годината се стабилизира на две нива (фиг.4). През първите 6 месеца стойностите са в интервал 240-270 \$/тон. Следва покачване на стойностите в периода юли-август и стабилизаре на кривата на по-високо ниво, като през следващите месеци до средата на ноември котировките са в интервал 290-310 \$/тон. През ноември и декември са наблюдава трайна тенденция на повишаване на цената, като в края на декември в сравнение със средата на ноември увеличението е с 28%.

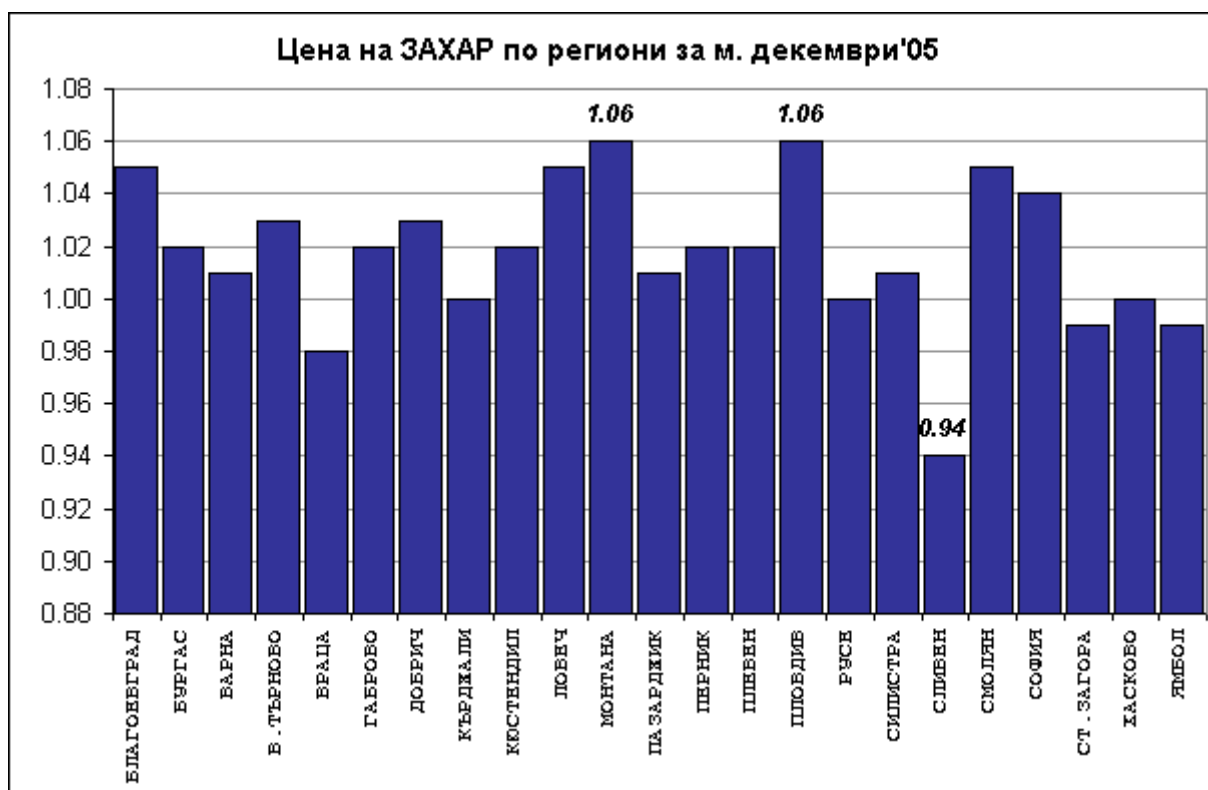

Фиг. 4 Движение на цената на захарта на Лондонската стокова борса за 2005г.

Наблюденията през последните 7 години показват колебания на кривата на цената на захарта, свързани както с обективни международни и вътрешни фактори¹, така и с някои субективни и спекулативни фактори².

¹ Захарният баланс на страната се решава основно от внос на нерафинирана захар и до голяма степен нашият пазар зависи от международната пазарна конюнктура.

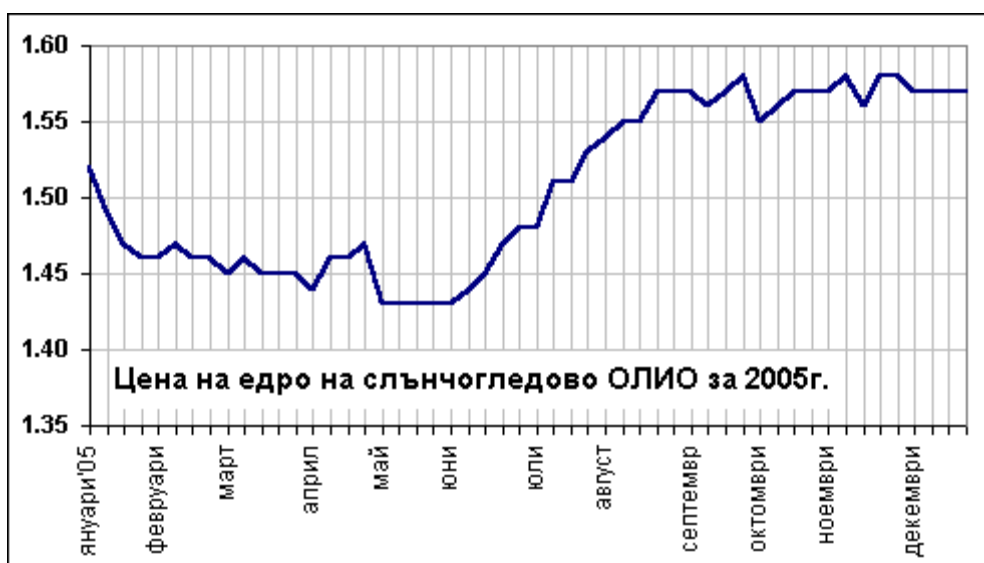
² Т.н. “захарен“ скандал, свързан с разпределението на квотите на захар бяха предпоставка за макар и субективно повишаване на цената на захарта през 2005г.

Фиг. 5 Цена на едро на захар по области за м. декември

Анализът по региони показва твърде голямо вариране на цената на едро на захарта, като в Монтана и Пловдив тя е на ниво 1.06лв./кг, а в Сливен средната цена за периода е 0.94лв./кг или с 12%по-ниска (фиг.5).

2. Анализ на движението на цената на едро на слънчогледово ОЛИО (пластмасова бутилка, 1л)

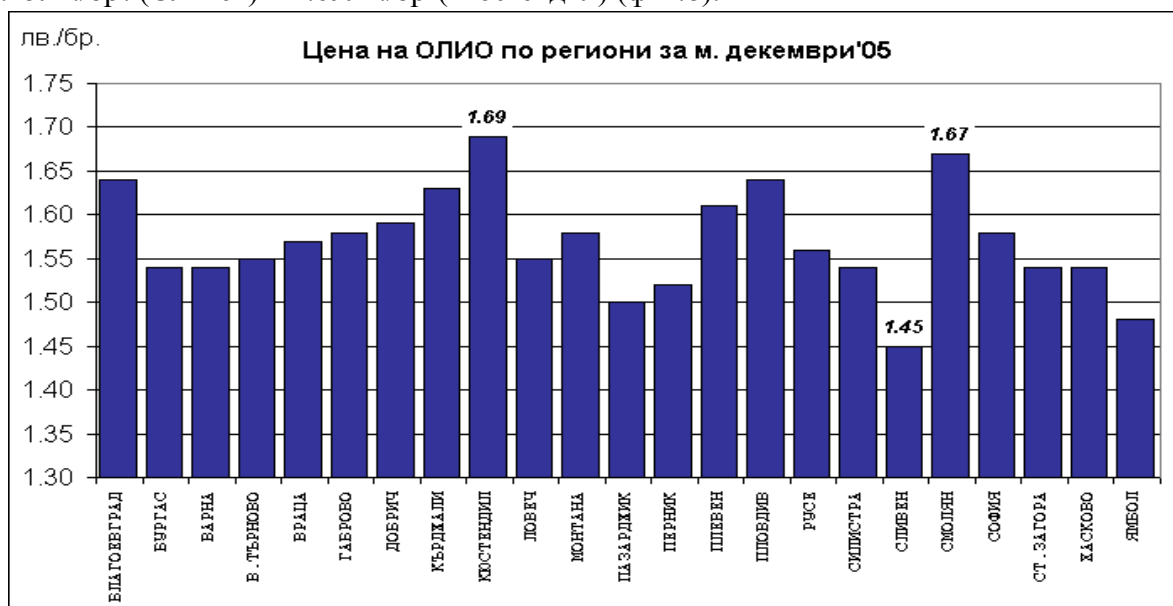
Фиг. 6 Движение на цената на едро на слънчогледово олио за 2005г.

В началото на годината цената на олиото стартира от ниво 1.52лв./бр. (фиг.6) През първите три месеца се наблюдава понижение на стойностите и в края на март олиото се търгува на стоковите тържища на цена 1.44лв./бр. След леко покачване на цената през април, през следващите два месеца тя се стабилизира на ниво 1.43лв./бр., което е най-ниската регистрирана стойност на стоката от 2002г. до сега (фиг.7). Трайната тенденция на намаляване на цената през първото шестмесечие на годината е резултат на много добрата реколта на слънчоглед в страната през 2004г.³ От началото на юни кривата на цената на олиото тръгва нагоре и в средата на септември стойностите са с 10% по-високи. През последните месеци на годината, с леки колебания кривата на цената на олиото се стабилизира на ниво 1.56-1.58лв./бр.

Фиг. 7 Движение на цената на олиото за периода 1999г. – 2005г.

През м. декември цената на олиото в различните региони варира в интервал 1.45лв./бр. (Сливен) – 1.69лв./бр (Кюстендил) (фиг.8).

Фиг. 8 Цена на едро на олио по области за м. декември

³ През 2004г. производството на слънчоглед е около 950000т., което според Съюза на производителите на растителни масла, е най-добрата реколта за последните 10 години.

3. Анализ на движението на цената на едро на ПИЛЕ замразено

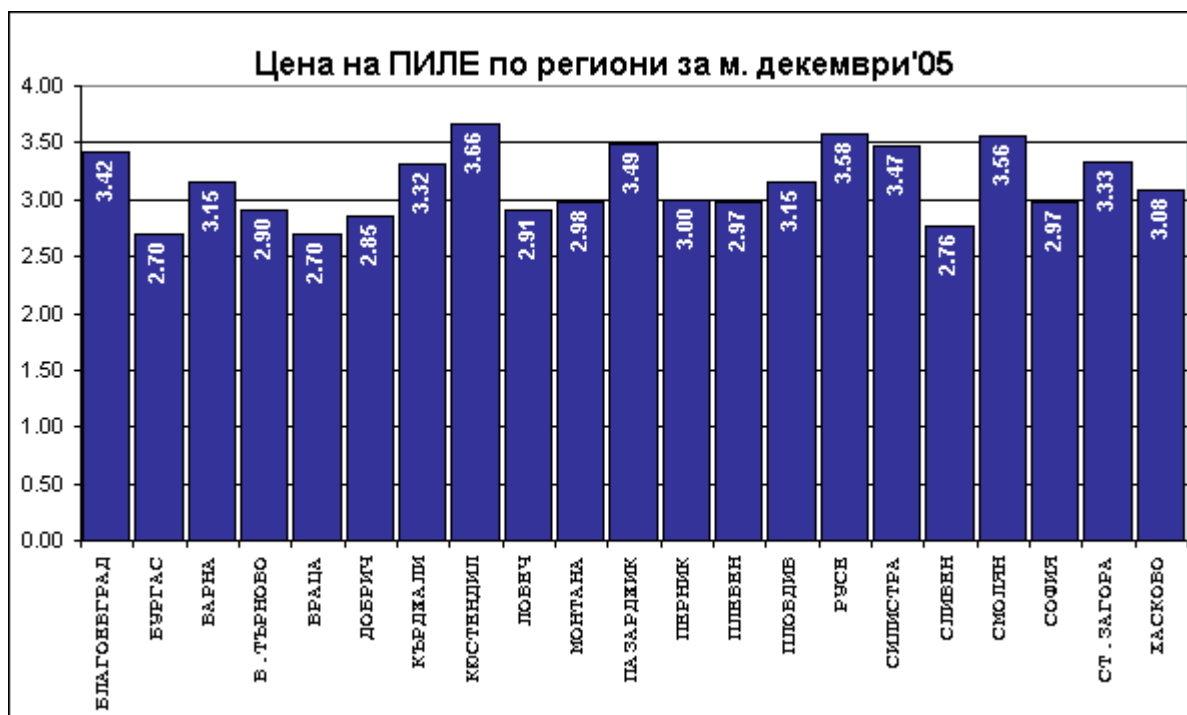
Фиг. 9 Движение на цената на едро на пиле за 2005г.

През 2005г. наблюдаваме твърде големи колебания на кривата на цената на пилешкото месо (фиг.9). От началото на годината до края на април стойностите следват низходяща тенденция, като намалението за първите четири месеца е около 5%. През май и юни е регистрирано 12 процентово увеличение, а през следващите месеци продължава тенденцията на покачване, но със затихващи функции. В началото на ноември са достигнати най-високите стойности за последните 7 години (фиг.10). Цената на пилето през този период е 3.36лв./кг.⁴ Възходящата линия на кривата на цената за този период може да се обясни с калкулирането в цената на извънредните мерки за сигурност срещу разпространението на заразата от птичия грип, засегнала съседните ни страни. От друга страна предпоставка за покачаване на цените би могла да бъде забраната на внос на яйца за разплод от Турция, което води до свиване на производството в страната, а от там и до по-високи цени. След известното стабилизиране на цените и успокояване на пазара на пилешко месо в края на лятото и есента, от първата седмица на ноември регистрираме трайна тенденция на намаляване на цените. В края на годината в сравнение с ноември стойностите бележат спад с 10%. Намалението на цената през последните месеци на годината е свързано със спада на консумацията на пилешко месо във връзка с разпространената информация за възникване на огнища на заразата от птичия грип в съседна Турция. Намаленото търсене принуждава производителите да свалят цените.

⁴ За сравнение с предходните години цените на пилето не са надхвърляли цена от 3.34лв./кг (м.ноември 2001г.)

фиг. 10 Движение на цената на едро на пиле за периода 1999г. – 2005г.

Фиг. 11 Цена на едро на пиле по области за м. декември

4. Анализ на движението на цената на едро на кокоши ЯЙЦА

Натрупаната база данни за продажната цена на яйцата за периода 1999 – 2005г. дава възможност за изследване на сезонността и да се установи, че минимални стойности се регистрират през летните месеци, а максимални цени яйцата достигат през зимните месеци (фиг.13).

До ноември 2005г. при цената на яйцата се наблюдава повторение на тенденцията от предходните години (фиг12). В началото на годината стойностите стартират от ниво 0.15лв./бр. и с леки колебания кривата се движи надолу, като

минимална цена яйцата достигат през месец юли (0.11лв./бр.). От началото на август започва есенно – зимното покачване на цената, като през октомври и ноември са достигнати максималните за годината стойности – 0.15лв./бр. От началото на ноември се наблюдава тенденция на трайно понижаване на цената и в края на годината тя се установява на ниво – 0.12лв./бр. Това движение на кривата на цената надолу за този период от годината е нетипично, като причината очевидно е в намаленото търсене, свързано с тревогата на консуматорите от птичия грип.

Фиг. 12 Движение на цената на едро на айцата за 2005г.

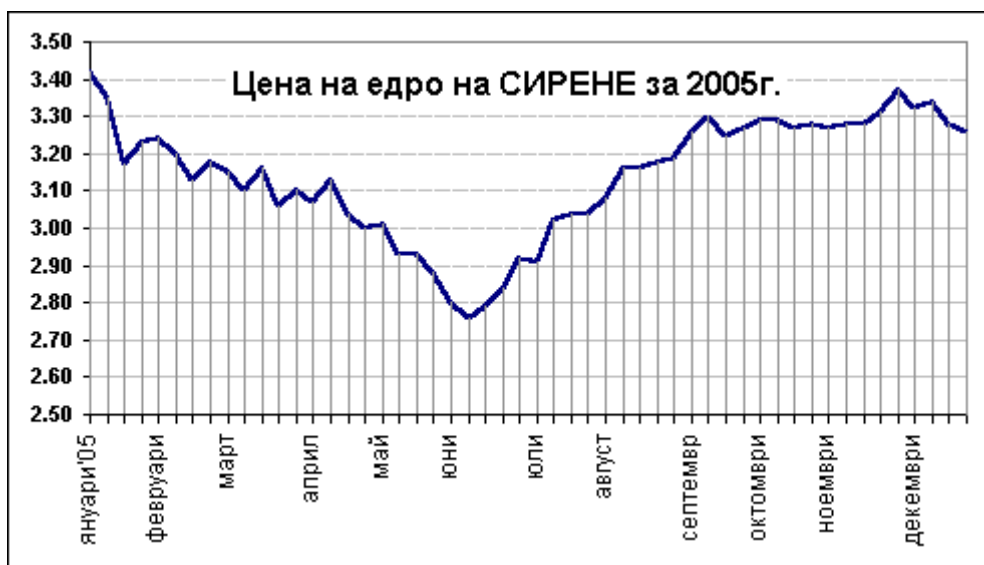
Фиг. 13 Движение на цената на едро на яйцата за периода 1999г. – 2005г.

5. Анализ на движението на цената на едро на млечни произведения

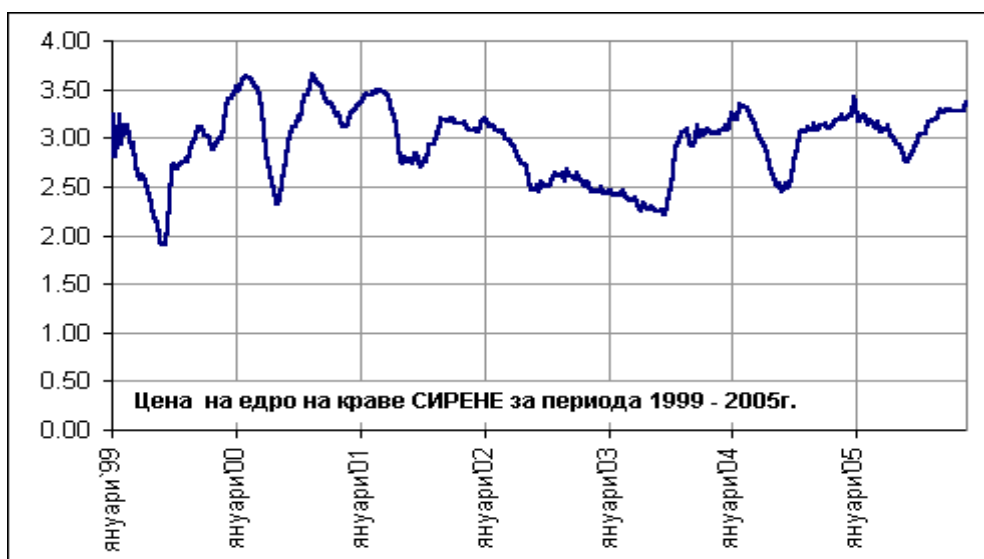
Анализът на движението на цените на млечните произведения през 2005г. показва повторение на тенденциите от предходните години, обусловени от сезонния характер на тези стоки.

• КРАВЕ СИРЕНЕ

Кривата на цената на едро на кравето сирене стартира от ниво 3.42лв./кг в началото на годината и следва низходяща тенденция през първите 6 месеца (фиг.14). Пролетно-лятното намаление на стойностите през анализираната година е 18%, като през втората седмица на юни е регистрирана най-ниската за годината цена – 2.76лв./кг. В сравнение с предходните шест години това е най-високата цена на сиренето, регистрирана през летните месеци⁵ (фиг.15)

Фиг. 14 Движение на цената на едро на краве сирене за 2005г.

Фиг. 15 Движение на цената на едро на краве сирене за периода 1999г. – 2005г.

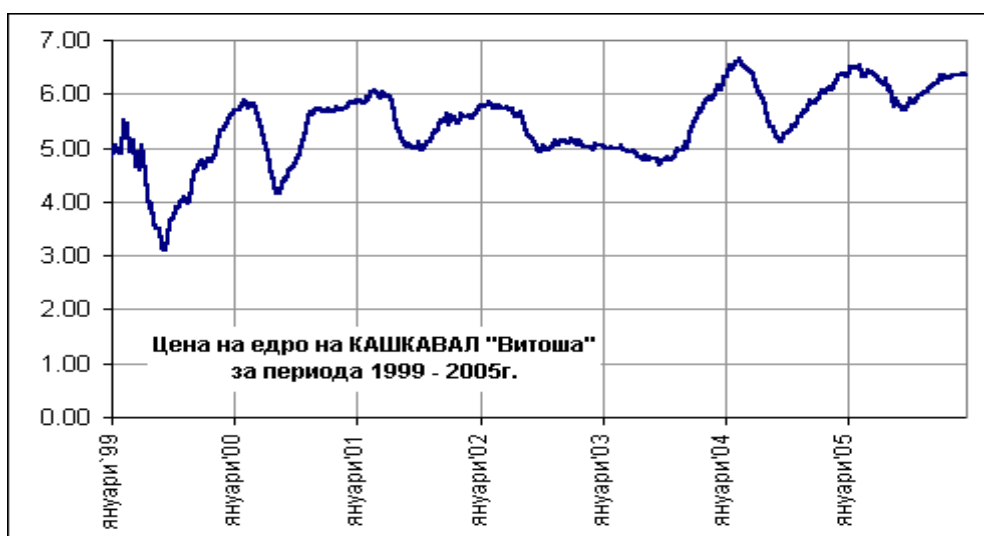
⁵ Минимални летни цени на сиренето по години: 1999г. – 1.91лв./кг; 2000г. – 2.32лв./кг; 2001г. – 2.73лв./кг; 2002г. – 2.44лв./кг; 2003г. – 2.26лв./кг; 2004г. – 2.45лв./кг; 2005г. – 2.76лв./кг.

• КАШКАВАЛ “Витоша”

Кривата на цената на едро на кашкавал “Витоша” през първите 6 месеца на 2005г. следва плавна и трайна тенденция на намаляване на стойностите (фиг.16). В края на юни е регистрирана най-ниската за годината стойност – 5.70лв./кг. Пролетно-лятното намаление е около 10%. Следвайки тенденциите от предходните години (фиг.17), през следващите месеци кривата на цената се движи нагоре и в последната седмица на декември достига нивото от началото на годината. Есенно – зимното повишение на стойностите е 12%. Аналогично на кравето сирене и при цената на кашкавала са регистрирани по-високи минимални стойности в сравнение с предходните години⁶. По-високите цени на млечните произведения през лятото на 2005г., в сравнение с предходните години, се дължат на по-високите цени на горивата, суровините и консумативите, а след влизането в сила на закона за екологията, производителите са натоварени с екотакси, които също се отразяват върху себестойността и на млякото. Цената на суровото мляко влияе върху производството и цената на млечните произведения и формира около 60% от себестойността им

Фиг. 16 Движение на цената на едро на кашкавал “Витоша” за 2005г.

Фиг. 17 Движение на цената на едро на кашкавал “Витоша” за периода 1999г. – 2005г.

⁶ Минимални летни цени на кашанавала по години: 1999г. – 3,09лв./кг; 2000г. – 4,07лв./кг; 2001г. и 2002г. – 5,003лв./кг; 2003г. – 4,80лв./кг; 2004г. – 5,13лв./кг; 2005г. – 5,70лв./кг.

6. Анализ на движението на цената на едро на ЗЕЛЕНЧУЦИ

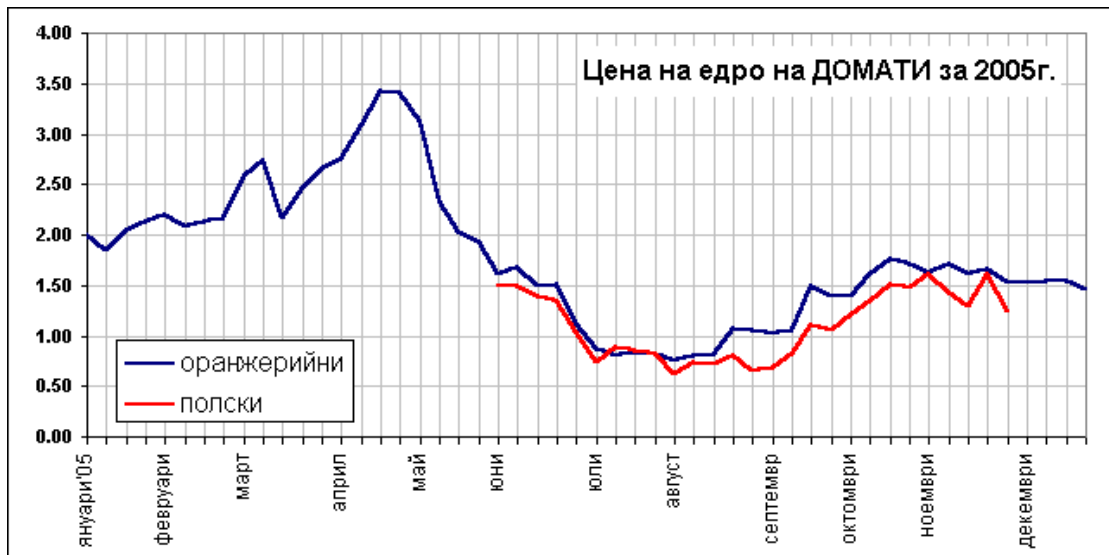
• ДОМАТИ

През първите четири месеца на годината се наблюдава покачване на цените на едро на оранжерийните домати, като най-високи стойности са регистрирани през втората половина на април (фиг.17). Те са се търгували на цена 3.43лв./кг, като увеличението за този период е 84%. През следващите месеци се наблюдава трайна тенденция на намаляване на цените и в началото на август стойностите са със 78% по-ниски. Следва типичното сезонно покачване на цената. Тази тенденция на кривата се запазва до средата на октомври. До края на годината стойностите се стабилизират, с лека тенденция на намаляване. В последната седмица на декември оранжерийните домати се търгуват на тържищата на цена 1.46лв./кг.

Като цяло цената на едро на оранжерийните домати следва тенденцията от предходните години (фиг.18). През пролетните месеци цената на домати достига своя максимум, след което се наблюдава лятното намаление на стойностите. През 2005г. максималната цена на стоката достигна 3.43лв./кг, която е най-високата цена регистрирана за последните седем години. През същия период на 2004г. цената е била с 30% по-ниска. Рекордно високите цени през пролетта на 2005г. са резултат на слаба реколта и ограничения внос на домати. Минималните цени на оранжерийните домати в началото на август (0.75лв./кг) се доближават до стойностите, регистрирани през 2004г. Във връзка с лошите метеорологични условия през първата половина на м. юли, наблюдавахме леко покачване на цената на полските домати, след което кривата възстановява нормалното си за сезона движение. През този период се наблюдават нетипично по-високи цени на домати от открити площи, в сравнение с цените на оранжерийните домати. В края на периода тенденциите се нормализират. Ново покачване на цената на полските домати е регистрирано през първите седмици на август, когато беше второто за лятото заливане на обработваемите площи. Намаляването на цените на полските домати в края на годината е в резултата на междинната реколта, получена във връзка със задържането на сравнително топлото време в края на есента и липсата на износ през този период.

Сравнителният анализ на цената на едро на българските оранжерийни домати и домати от внос показва, че през повече от 50% от годината ⁷ цената на вносните домати е по-ниска от тази на българските. Дори в разгара на летния сезон, когато производството на домати е най-голямо, и цената на домати е най-ниска, вносът на домати е на по-ниски цени(фиг.19).

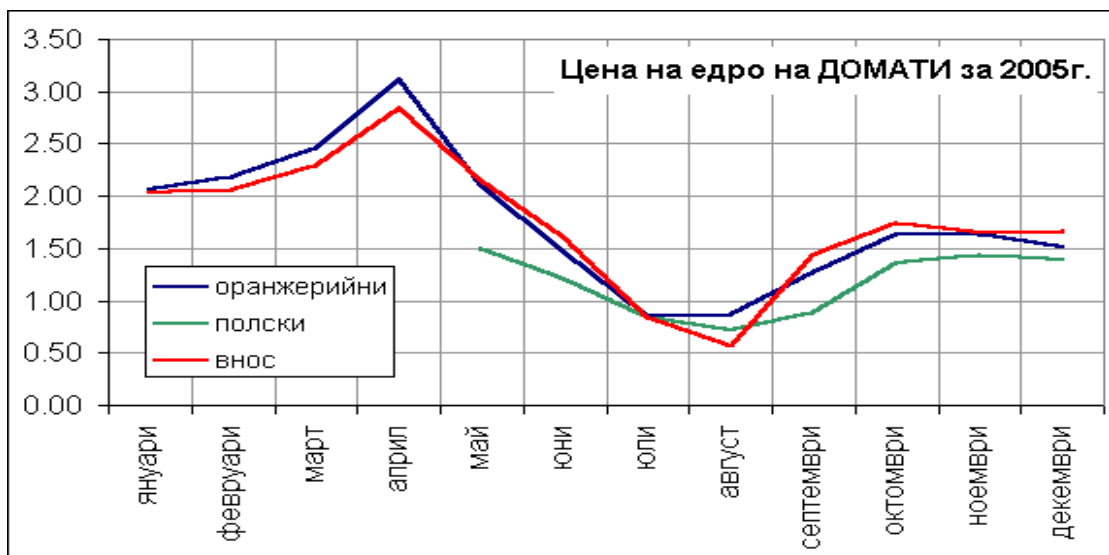
⁷ През месеците януари, февруари, март, април, първата половина на май, втората половина на юли, август и началото на септември цената на вносните домати е по-ниска от цената на българските оранжерийни домати.

Фиг. 18 Движение на цената на едро на домати за 2005г.

Фиг. 19 Движение на цената на едро на домати оранжерийни за периода 1999г. – 2005г.

Фиг. 20 Сравнение на цената на едро на домати

• **КРАСТАВИЦИ**

При цената на оранжерийните краставици се наблюдава покачване на стойностите от началото на годината, като най- високите регистрирани цени са през м. март, когато цената е била 3.87лв./кг. Следва трайна тенденция на намаляване, като леко покачване е регистрирано през първите седмици на април. Движението надолу на кривата продължава до началото на юни. През летните месеци на годината на два пъти се наблюдаваше покачване на цената както на полските, така и на оранжерийните краставици, във връзка с проливните дъждове. Регистрираното увеличение от началото до средата на юни е 58% при оранжерийните краставици и 120% - при полските. Увеличението през първата половина на август е съответно 30% при оранжерийните и 74% - при полските краставици. Трайна тенденция на покачване на стойностите вече във връзка със сезонния характер на стоката се наблюдава от средата на септември. В края на лятото и през есента цената на полските краставици остава по-висока от цената на оранжерийните. В края на годината, преди празниците цената на оранжерийните краставици рязко се увеличава, като през последната седмица на декември те се търгуват на цена 3.90лв./кг.

Фиг. 21 Движение на цената на едро на краставици за 2005г.

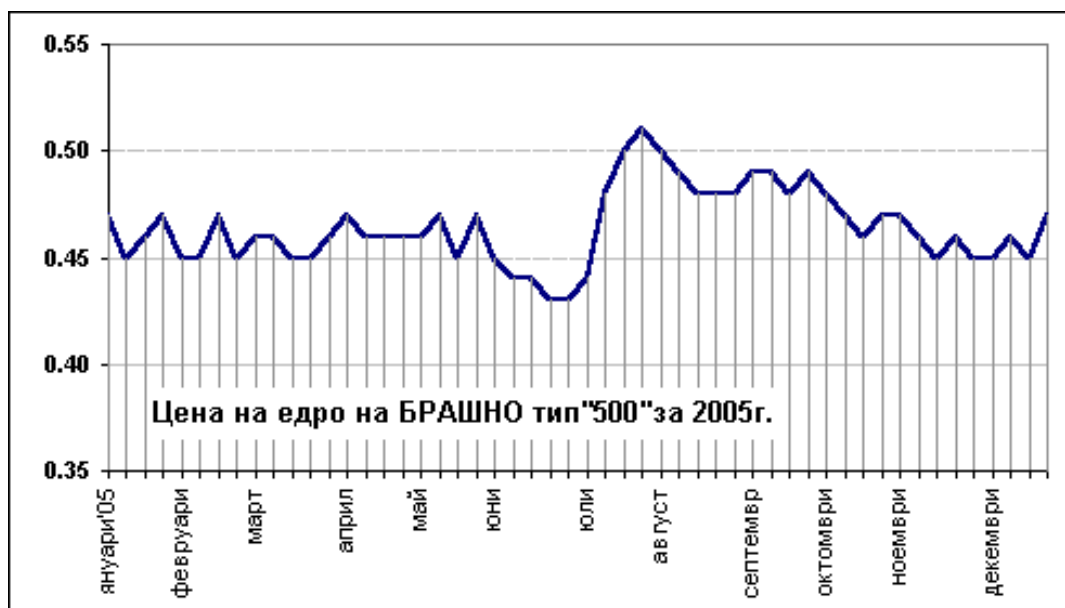

Фиг. 22 Движение на цената на едро на оранжерийни краставици за периода 1999 – 2005г.

7. Анализ на движението на цената на едро на основни хранителни продукти

• БРАШНО тип"500"

С изключение на юни и юли, през останалата част от годината цената на едро на брашното варира в интервал 0.46 – 0.48 лв./кг. През юни беше регистрирано намаление на стойностите с 8.5%, след което кривата на цената тръгна нагоре и към края на юли брашното се търгуваше на тържищата с 18% по-скъпо. Стойностите от пролетно – зимните месеци бяха достигнати през октомври и в края на годината цената се доближи до стартовите стойности от началото на 2005г.

Фиг. 23 Движение на цената на едра на брашно тип"500" за 2005г.

• ОРИЗ

През първите шест месеца на годината цената на ориза е постоянна и се търгува на цена 0.87 – 0.89лв./кг. Слаба тенденция на повишаване на стойностите се наблюдават през втората част на годината, като в края й цената е с 10% по-висока в сравнение с началото.

• ФАСУЛ

Движението на кривата на цената на фасула през пърите пет месеца е надолу, а от май месец започва тенденция на слабо повишаване на цената, която се запазва до края на годината. Цената на фасула стартира в началото на годината от цена 1.51лв./кг, а в края на анализирания период тя е 1.63лв./кг.

8. Анализ на движението на цената на едро на алкохолни продукти

През цялата година цената на едро на гроздовата ракия и водката бяха постоянни и се търгуваха съответно на цена 4.00 – 4.30лв./бр. и 4.00 – 4.24лв./бр. През последния месец на годината наблюдавахме рязко повишение на цените на високоалкохолните напитки, във връзка с предстоящото въвеждане на по-високи цени, свързани с новите акцизи. Използван беше моментът преди празниците да се вдигнат предварително цените. Повишението на цената на гроздовата ракия беше със 17%, а на водката с около 20%.

9. Движение на Индекса на Тържищните Цени (ИТЦ)

Фиг. 24 Движение на ИТЦ за периода 1999г. – 2005г.

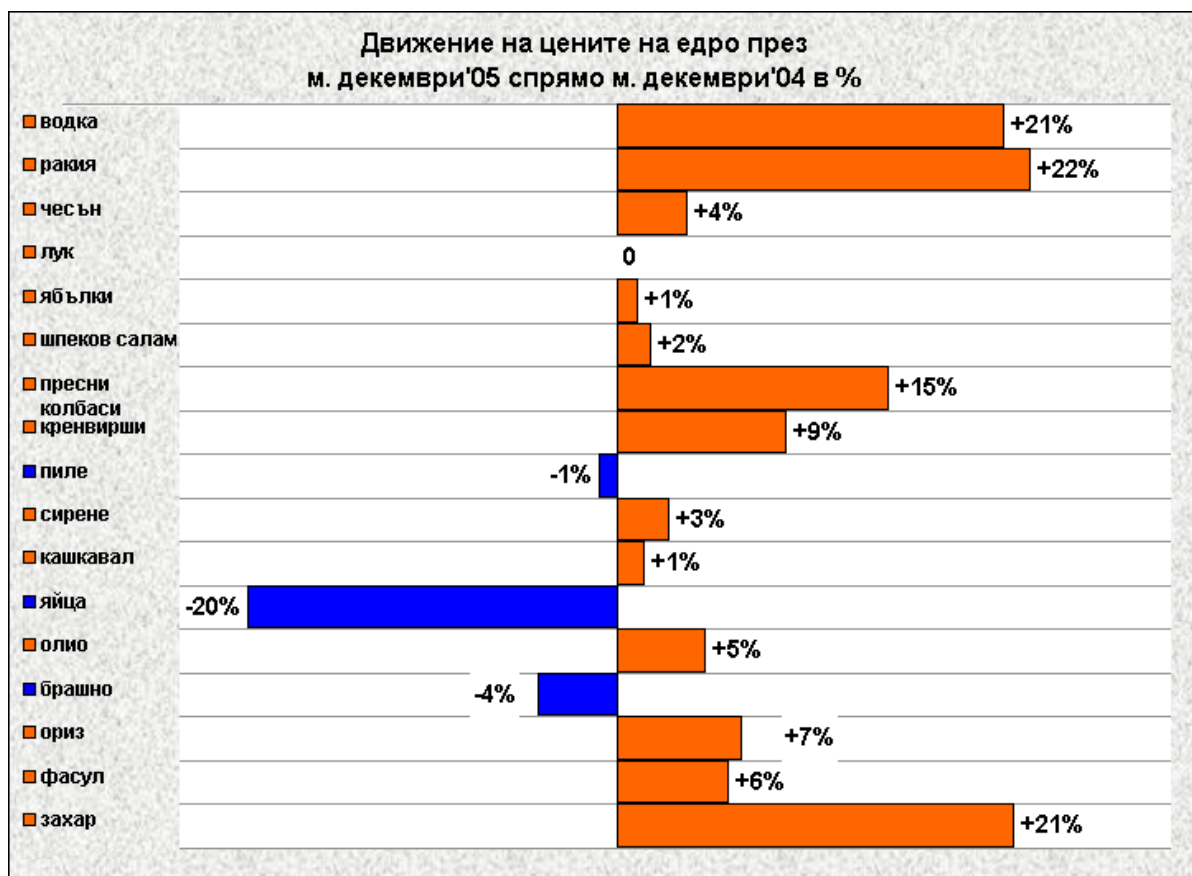
Стойностите, които достигна Индексът на Тържищните Цени през 2005г., са най-високите, регистрирани от началото на седемгодишния период, през който ДКСБТ наблюдава движението на цените на едро на стоките, търгувани на стоковите тържища в страната. Движението на цените на стоките, които оказват най-голямо влияние при формиране на индекса, рефлектират върху стойностите му. Традиционно висок е индексът около коледните и новогодишните празници, а януари е по-слаб месец в търговията.

И през 2005г. тази тенденция се запазва. От началото на годината кривата на индекса запазва относително постоянни стойности. След леко покачване в края на февруари, в средата на март стойностите му отново се стабилизират на предишното ниво. Начало на тенденция на увеличаване на индекса се наблюдава от втората половина на март. Стойностите му продължават да растат до средата на следващия месец. Върху индекса през този период рефлектира покачването на цената на захарта (18%), олиото (2%), яйцата (17%), краставиците (34%), доматиите (27%). През следващите седмици започва движение на кривата на индекса надолу, което е свързано с пролетно-лятното намаление на сезонните стоки⁸. В началото на юли индексът достига минималните за годината стойности. В сравнение за същия период на предходните години, през лятото на 2005г. минималните стойности са на най-високо ниво. Причината е високата стойност на ИТЦ през април. С малки колебания през следващите месеци на лятото, кривата на индекса запазва постоянно ниво. Движение на кривата нагоре се наблюдава през септември и началото на октомври, а след задържане на стойностите на едно ниво през част от октомври и началото на ноември, тенденцията отново е възходяща. Максимални

⁸ През този сезон падат цените на млечните произведения, яйцата и зеленчуците.

стойности ИТЦ достига в средата на м. декември. Динамиката в изменението на индекса през последните месеци на годината се обуславя от повишаването на цените на голяма част от стоките. През септември и декември е регистрирано увеличение на захарта. Продължава есенно-зимното покачване на млечните произведения и зеленчуците, а през есента се покачва цената и на яйцата. В края на годината е регистриран скок на цената на високоалкохолните напитки.

Най-високите стойности на индекса, регистрирани през за последните седем години е илюстриран чрез сравнителен анализ на цените на част от стоките за декември 2005г и същия месец на 2004г. (фиг.24)

Фиг. 25 Сравнение на цените на едра през декември'04 и декември'05

СЪДЪРЖАНИЕ:

А. СЪСТОЯНИЕ НА ИС НА ДКСБТ ПРЕЗ 2005Г..... 1**Б. АНАЛИЗ НА ДВИЖЕНИЕТО НА ЦЕНИТЕ НА ЕДРО ЗА 2005Г..... 8**

1.	Анализ на движението на цената на едро на ЗАХАРТА.....	8
2.	Анализ на движението на цената на едро на слънчогледово ОЛИО (пластмасова бутилка, 1л)....	10
3.	Анализ на движението на цената на едро на ПИЛЕ замразено.....	12
4.	Анализ на движението на цената на едро на кокоши ЯЙЦА.....	13
5.	Анализ на движението на цената на едро на млечни произведения.....	15
	• КРАВЕ СИРЕНЕ.....	15
	• КАШКАВАЛ “Витоша”.....	16
6.	Анализ на движението на цената на едро на ЗЕЛЕНЧУЦИ.....	17
	• ДОМАТИ.....	17
	• КРАСТАВИЦИ.....	19
7.	Анализ на движението на цената на едро на основни хранителни продукти.....	20
	• БРАШНО тип”500”.....	20
	• ОРИЗ.....	20
	• ФАСУЛ.....	20
8.	Анализ на движението на цената на едро на алкохолни продукти.....	20
9.	Движение на Индекса на Тържищните Цени (ИТЦ).....	21

ФИГУРИ:

Фиг. 1	Карта на действащите лицензирани стокови тържища.....	4
Фиг. 2	Движение на цената на едро на захарта за 2005г.....	8
Фиг. 3	Движение на цената на едро на захарта за периода 1999г. – 2005г.....	9
Фиг. 4	Движение на цената на захарта на Лондонската стокова борса за 2005г.....	9
Фиг. 5	Цена на едро на захар по области за м. декември.....	10
Фиг. 6	Движение на цената на едро на слънчогледово олио за 2005г.....	10
Фиг. 7	Движение на цената на олиото за периода 1999г. – 2005г.....	11
Фиг. 8	Цена на едро на олио по области за м. декември.....	11
Фиг. 9	Движение на цената на едро на пиле за 2005г.....	12
фиг. 10	Движение на цената на едро на пиле за периода 1999г. – 2005г.....	13
Фиг. 11	Цена на едро на пиле по области за м. декември.....	13
Фиг. 12	Движение на цената на едро на яйцата за 2005г.....	14
Фиг. 13	Движение на цената на едро на яйцата за периода 1999г. – 2005г.....	14
Фиг. 14	Движение на цената на едро на краве сирене за 2005г.....	15
Фиг. 15	Движение на цената на едро на краве сирене за периода 1999г. – 2005г.....	15
Фиг. 16	Движение на цената на едро на кашкавал “Витоша” за 2005г.....	16
Фиг. 17	Движение на цената на едро на кашкавал “Витоша” за периода 1999г. – 2005г.....	16
Фиг. 18	Движение на цената на едро на домати за 2005г.....	18
Фиг. 19	Движение на цената на едро на домати оранжерийни за периода 1999г. – 2005г.....	18
Фиг. 20	Сравнение на цената на едро на домати.....	18
Фиг. 21	Движение на цената на едро на краставици за 2005г.....	19
Фиг. 22	Движение на цената на едро на оранжерийни краставици за периода 1999 – 2005г.....	19
Фиг. 23	Движение на цената на едра на брашно тип”500” за 2005г.....	20
Фиг. 24	Движение на ИТЦ за периода 1999г. – 2005г.....	21
Фиг. 25	Сравнение на цените на едра през декември’04 и декември’05.....	22